

СЕРГЕЈ ДЕНИСЕНКО

„ОД СУЗДРЖАВАЊА МУЗА МРЕ...” ПУШКИНОВА ЕРОТИКА

Чини нам се да Пушкиново стваралаштво добро познајемо. Шта се ново може рећи о великом руском песнику сада, почетком XXI века, просечном читаоцу? Променљив, као Протеј, и више-стран, Пушкин нам може помоћи у свим животним ситуацијама. „Мој Пушкин”, „твој Пушкин”, „наш Пушкин”... Пушкин хришћанин и Пушкин атеиста, Пушкин револуционар и Пушкин монархиста, непромишљени Пушкин (чак и развратник) и Пушкин као благочестиви муж и отац породице... Дуго се може набрајати, јер је литература о Пушкину изузетно опширна.

Пушкин је такав каквог га ми желимо видети. Већ у време Лицеума он је створио „лик песника” и надаље га је само кориговао. Након песникове смрти „пушкински мит” су наставили да стварају, а тај се процес не зауставља ни данас. Колико год ми то желели, никада нећемо сазнати какав је Пушкин био. Не, наравно да нећемо вирити кроз кључаоницу, јер, присетимо се речи самог песника о Бајроновим рукописима: „Остави знатижељу гомили и буди раме уз раме с Генијем. [...] Ми довољно познајемо Бајрона. Видели смо га на престолу славе, видели смо га у страдањима велике душе, видели смо га у ковчегу усред Грчке која васкрсава. – Жеља ти је видети га на броду. Гомила похлепно чита исповести, записе итд., зато што се због своје подлости радује посрнућу и слабостима великог. Препознавање сваке огавности доводи је до узбуђења. Он је мали, као и ми, он је одбојан, као и ми! Лажете, бедници: он је мали и грдан, али не тако као ви, него другачије” (XIV, 243–244).

Пушкинови савременици су оставили веома противречна сећања на њега. Ево, на пример, карактеристика Пушкина лице-

јисте коју даје Н. А. Маркевич: „...неке од његових фарси и нису биле поетичне. Једном се кладио да ће рано ујутру у Царском селу изаћи испред замка, ходати четвороношке и подићи кошуљу. Он је тада још увек био у Лицеуму и добио је опкладу. Након неколико сати позвали су га код императорке, која је била удовица. Она је седела код прозора, видела његов трик, темељно му опрала косу, али никоме то није рекла”. Уклапа ли се тај поступак у оквире оне представе коју ми имамо? Уколико не, онда изволите „другог Пушкина” у сећањима М. В. Јузефовича: „Према моралним захтевима односио се чак пуритански строго. У то време светло дана угледала је књига са насловом, ако се не варам, *Justine ou les Liaisons dangereuses* (*Јустина, или Ојасне везе* – С. Д.). Та књига је ишла из руке у руку, али још није била дошла у моје, и ја је нисам читао. Сетивши је се некако, питао сам Пушкина каква је то књига.

То је, – одговори он – једно од најупечатљивијих дела саблазне француске фантазије. У њој је најогавније сладострашће представљено до те мере ингениозно да сам ја, читајући је, осетио да почињем да уживам, и бацио сам ту књигу, не завршивши је. Саветујем и вама да је не читате.

Интерпретација поступака било ког човека, ако посебно *бирате*, увек ће бити површна, а не вишедимензионална. Можда ће циљу тумачења слике „вишедимензионалног Пушкина”, између осталог, послужити и збирка његове еротске лирике, предложена читаоцу.

Пред нама је био комплексан задатак: одредити критеријум на основу којег ће се вршити селекција стихова. Као прво, одредити шта је оно што називамо еротиком, а шта просто љубавном лириком. „Црни шал”, на пример, где је „неверну децу љубио Јермен”, да ли је то еротика или не? А „Сећам се чудесног тренутка...”? Да ли да узмемо „непристојне” Пушкинове стихове (којих има, приметимо, поприлично)? Уосталом, „непристојно” често није еротично... Да ли да уврстимо само дела „узвишене” еротике, која потичу из античких примера, као у Парнијевој лирици?

Као и сваки термин, термин „еротика” је услован. Људи из различитих епоха, чак и блиских поколења, схватају га различито. Еротика је сензуалност, обраћање сексуалној сфери живота, њеном представљању. Наравно, ми сада еротичку не схватамо у потпуности тако као, рецимо, пре сто година, и сигурно не тако како је схватају сада у другој (на пример, источној) култури. Оставимо овде по страни категорије „морално–неморално”, „пристој-

но–непристојно”: уводни чланак не може да тежи статусу филозофског трактата. Еротика треба да буде естетична, а порнографија не? А шта ћемо онда са „естетиком ружног”? (Упутићемо читаоца на Лесингов *Лаокоон*.) Присетимо се речи самог Пушкина: „Неморално дело је оно чији циљ или деловање ремети постулате на којима почива благостање друштва или људско достојанство.” Лирика, чији је циљ да страсним описима распламсава фантазију, срозава поезију, трансформишући њен божанствени нектар у запаљив садржај, а музу претвара у одбојну Канидију. Али шала, инспирисана срдачном радосћу и краткотрајном игром маште, може да се учини неморалном само онима који о моралу имају дечје или погрешно схватање, мешају је са наравоученијем и сматрају да књижевност има само педагошку функцију (XI, 157).

Могуће је да то што се чинило еротичним у Пушкиново време у нама неће изазивати „еротичке асоцијације”, јер ипак свака епоха има своје карактеристичне чулне импресије и начине њиховог распламсавања. Ако су се као објекат Пушкинових еротичних стремљења појављивале „женске ноге” (тај мотив је стално варирао и у својим стиховима и на својим цртежима), нашем савременику ће се тај део женског тела (прецизније – стопала до скочног зглоба) учинити тек-тек саблазним. С друге стране, у толикој мери као антички аутори, Пушкинови савременици нису хвалили женске стражњице (у славу женског тела карактеристична античка химна била је Венера Калипигијска – „лепе стражњице”).

Пушкинова еротика може се назвати традиционалном за његово време; у томе, као и у много чему другом, он је био дете свог времена. Осамнаести век, из ког је проистекла поезија наредне епохе, време је процвата еротичне књиге у којој су текст и илустрације били изразито слободни. Еротична уметност тог периода била је најизразитија управо у књигама. Никада пре и никада после није било таквог изобиља еротичне књижевности.

Песник је одмалена био упознат са књижевношћу те врсте, захваљујући библиотеци свог стрица В. Л. Пушкина. Аутор „Опасног комшије” (1811),¹ као што је познато, сакупљао је и књиге са еротским садржајем. У Лицеуму (1811–1817) дечаци су читали „забрањене свештице” са стиховима непристојног (или уопште бунтовничког) садржаја, преписивали их и испуњавали своје папире еротским цртежима; и то је било условљено радозналосћу тог узраста. Пушкин то сам спомиње 1815. у „Градићу”:

---

¹ Поема Василија Љвовича, чији је сиже посећивање бордела од стране јунака, била је веома популарна и ширила се у рукописима; њом се одушевљавао и синовац.

...Сакрио сам тајну
Свеску од коже...
Погодити није тешко;
То су дела,
Којима штампање мрско беше.²

„Често се у тим збиркама еротска дела преплићу са грађанским, нецензурисаним за своје време”, коментарисао је М. А. Цавловски. „Свеска од коже, коју је Пушкин добио од *драјонској војника*, садржала је и сатиру са француским божићним песмама слободног мислиоца кн. В. П. Горчакова, и сатиру К. Н. Батјушкова о неталентованим песницима 'Привиђење на обалама Лете', и 'Опасног комшију' В. Л. Пушкина... [...] Али добру половину свеске заузима мала су неумесна дела унезвереног Баркова. Паралелно са тим збиркама мешовитог садржаја улазили су и специјално еротски.”

„Пушкин је до те мере волео жене”, присећао се С. Д. Комовски, „да би већ са 15 или 16 година, при случајном додиру плесачицине руке, имао успламтели поглед, тешко дисао и стењао као узбуђени коњ у младом крду.” Ф. Ф. Вигел је такође истицао да је „ово успламтело биће, у најзанесенијим годинама живота, тако рећи, уронило у његове насладе”. М. А. Корф је, у својим поприлично злонамерним белешкама, писао како се Пушкин „препустио свим могућим развратима и проводио ноћи и дане у непрекидном низу баханалија и оргија са најозлоглашенијим беспосличарима тог времена”.

Уосталом, пре би требало веровати примедби П. А. Вјаземског у вези са тим Корфовим запажањем: „Колико је мени познато, он се уопште није препуштао развратима свих врста. Није био монах, био је грешан као и сви у младости. Код њега у љубави уопште није преовладала чулност, него пре поетска занесеност, што се, уосталом, одразило и на његову поезију.” Пушкиново стваралаштво из времена Лицеума прожето је еротизмом Волтера, Грекура, Гресеа, Дора, Лебрена, Парнија и, преко француске поезије, еротизмом античких аутора.

У Пушкиновим стиховима који су писани за време Лицеума првобитно се појављује лик затворника, младог монаха који живи у ћелији и заљубљен је у лепотицу. „Заљубљен до ушију, али од тебе раздвојен, ја сам свих нада лишен”, шаливо признаје „монах-лицеиста” у љубавном писму „Наталији” (Том периоду припада и фрагментарно сачувана поема „Монах”). Уосталом, „предмети”

---

² Превеле Сузана Паљић и Јована Ковачевић.

заљубљености младог Пушкина брзо су се мењали и њима се посвећивао само због традиције мадригалне поезије, а не због „стварних” осећања. „Лепотицу која је мирисала дуван” мењају Дорида, Хлоја, Делија...

„И, која те је очарала?” –
„Она”. – „Али која? Глицера, Хлоја, Лила?”³

Млади песник у својој лирици са озбиљношћу искусног љубавника промишља краткотрајност љубавних тренутака, неизбежност старости и пропадање. То није он, Анакреонт и Парни говоре његовим устима.

Али убрзо лик лирског јунака добија мало другачије особине, његовој чулности се придодаје телесност. Кривац за то је коњица Руске царске гарде смештена у Царском селу након повратка из Париза у октобру 1814. године. Пушкин се здружио са официрима старијим од њега: Каверином, Молоствовом, Соломирским, Сабуровом, Чадајевом. Весели и немарни гусари Царског села постали су узор за младог лицеисту. Ми овде нећемо говорити о часовима слободоумља које је Пушкин добио: у контексту овог чланка интересује нас утицај који је гусарски круг имао на љубавну лирику Пушкина. А њен јунак, сада „жртва чулне љубави”, „поклоник Вакха и Венере”, више није стран „динамичном разврату појудних идеја”. Предмети његове љубави су у потпуности реалне „даме полусвета”, са којима јунак проводи време. Сећања на другарске забаве које је Пушкин посећивао кришом од руководства Лицеума, на „жртве Бахуса и Венере”, одразила су се у неким од његових стихова и делом у посланици „Сабурову”, која је објављена у овој збирци. Слободно, да не кажемо неозбиљно понашање младог песника забележено је у једној од „препознатљивих песама” Лицеума:

А наш Француз
Свој укус хвали
И псовкама млати.⁴

Периоду Лицеума припадају и Пушкинови први епиграми, који реципијента ударају „испод појаса”. „Пушкиново име се прославило након издавања ’Руслана и Лјудмиле’ 1820. године”, присећао се К. А. Полевој, „али је још раније он постао љубимац и миљеник образоване петербуршке омладине на основу многих сво-

³ Исто.

⁴ Исто.

јих лирских стихова, преиспуњених лепотом израза, хармонијом стиха и у потпуности новом, до тада непознатом слободом мисли у различитим аспектима. Еротски детаљи у посланицама Лидама и Лилетама, оштроумни, довитљиви сарказми усмерени на позната лица у посланицама пријатељима, наравно, непримерени стихови, у којима је подражавао А. Шењу, иако је умногоме превазишао оно што је подражавао, били су сасвим по укусу и дотицали су срца савремене омладине.”

У Лицеуму је, вероватно, написана и „Сенка Баркова”, која је, по свој прилици, плод колективне дечје размажености. У ову збирку ми је не уврштавамо због изразито оштрих псовки, а радозналочитаоца упућујемо на објављени текст.

„Не толико циничан садржај, колико лексика, именовање ствари и појава својим именима чине специфичност барковштине, њену суштину. Та егзибиција преовладава и у ’Сенци Баркова’, у којој присутност толике количине непристојних израза запањује. По томе је очигледно њено ’детињасто’ порекло. Млади аутор, ког је привукла забрањеност и иновативност сижеа, са навежбаним цинизмом се труди да обогати своје дело великом количином нецензурисаних речи. Утисак који на нас оставља вербална поама је још јачи јер су у штампаној верзији дела и у Пушкиновим писмима све нецензурисане речи уклоњене, а, између осталог, младалачка балада представља осмишљено, у циљу стилизације, нагомилавање и груписање неприличних речи, углавном обичних, како у делима песника, тако и у његовим писмима.”

У Петербургу, након изласка из Лицеума, млади песник се препустио вртлогу светског живота: баловима, позориштима, забавама, весељима...

Уздравље, младости и срећо,
Чашо и борделу,
Где нас сладострашће уз врисак
Пијане води у постељу,⁵

прокламује он у посланици „Јурјеву”.

Изнимно карактеристична за Пушкинову лирику тог периода је тада недовршена песма „Свемогући боже вртова, пашћу пред тобом”, посвећена Пријапу, „којем се све жртвује у природи”. Још једном су истакнути (можда намерно) телесна страна интересовања и стремљења лирског јунака. „Отворена жеља”, „непрестана љубљења”, уздаси страсти, пожуда, „узавреле руке” љубавника итд;

⁵ Исто.

свим овим су преиспуњена Пушкинова дела с краја прве деценије 19. века. Истаћи ћемо да већина сличних стихова није била намењена за штампу (углавном су то посланице и епиграми), неки су остали скроз незавршени. Након цензуре су одштампане следеће песме: „Нереида”, „Русалка”, „Дорида”, „Слава Вакха” и још неколико. Еротика у њима сасвим се подудара са француском и руском поезијом с краја XVIII и почетка XIX века, па самим тим и са читаоцима (и цензуром). Само је „Русалка” изазвала негодовање црквене цензуре због тога што се у њој монах заљубљује у „нечисту” (у русалку). Ево их, прве несугласице са Црквом, а касније ће оне постати много озбиљније!

У Петербургу Пушкин пише своју прву поему „Руслан и Лјудмила” (1817–1820), прожету еротиком („песме моје грешне”), са посветом лепотицама: „За вас, царице душе моје...”. Сам сиче „Руслана” је непримерен, многе њене сцене су чак обојене сладострашћем:

А Руслан, препун заноса,
Већ милује у мислима
Лјудмиле застиђене чар... [...]
И ево младу невесту
На брачну воде постелу.
Сви светиљке су гасит стали...
Лјељ кандило већ ноћно пали.
На циљу наде неуморне
Сад љубав спрема поклоне;
И пашће хаље љубоморне
На цариградске ћилиме.
Да л' заљубљених шапат тих
И пољубаца звук сте чули,
Лак жамор што су прекинули
Бојажљивост последњих?
Млад супруг слути унапред
Тај занос; сад га дође ред...⁶

Такве су и луцкасте сцене саблажњавања Ратмира („Оборен поглед пун блаженства, / Очаравајуће, полуголе, / У бризи нежној и немој, / Око хана младе деве / Гурају се у живахној гомили [...]”, итд.), и саблажњавање Лјудмиле од стране Черномора. Понекад занесени песник сам себе прекида у пола речи:

---

⁶ А. С. Пушкин, *Руслан и Лјудмила*, препевао Никола Бертолино, Народна књига, Цетиње 1954, 11

Но чедна лира овај час
Под руком ми је умукла;⁷

Занимљиво је да касније, у другој редакцији „Руслана” (1828), Пушкин уклања неке слободније пасаже.

Ми смо већ раније истицали, у једном од радова, да неки Пушкинови еротски стихови стварају поприлично популарне сижее у еротској графици. На тај начин, представљање спаваће собе и жене, која на сензибилан начин лежи у постељи, која, ако и спава, спава тако као да чека свог „насилника”, јако су волели француски сликари (на пример, Мартин де Монши, Жан Батист Симеон и други). Таква је „слика” у „Грофу Нулину”:

...Лампа тек-тек гори
И слабо спаваћу собу осветљава...
Домаћица мирно почива,
Или се да спава претвара.⁸

И Марија у „Гаврилијади”, чекајући свог вољеног, заузима најбестидније позе:

Ноћни покривач ногом је померила,
Задовољан поглед с осмехом спустила,
И, уживајући у заносној нагости,
Сама се својој лепоти дивила.
Али у нежној замишљености
Грех почињава, – предивна и измучена,
Пије чашу безбрижне радости.⁹

Веома популаран је био и сиже жене која посматра нагог мушкарца док спава, а који настаје од античког „Амора и Психе”. Ту традицију Пушкин наставља у „Руслану и Лјудмили”:

Она приђе сада,
Он лежи, дрема, распаљен;
С лежишта му чаршав спада
И нити перја чело свише.
А девојка је застала,
Не покреће се, нити дише;

---

⁷ Исто, 68.

⁸ Превеле Сузана Палић и Јована Ковачевић.

⁹ Исто.

Баш тако богиња Дијана
Пастира свог је гледала;
На кревет нашег младог кана
Сад коленом се опрла,
Уздахнув, лице скренула је
Ка њему, с чежњом, с дрхтањем,
И срећника пробудила је
Без речи, страсним љубљењем...¹⁰

У периоду прогонства на југ Русије (1820–1824), посебно током песниковог боравка у Кишињеву, Пушкинове „необуздане страсти” се у потпуности испољавају. Томе је прилично допринела атмосфера у Кишињеву. Однедавно припојен Русији, Кишињев („савремена Содом”) је био веома егзотичан град: познати молдавски бољари су још увек носили браде, турбане и источну одећу; Молдавке и Гркиње, којима је доскора био забрањен излазак у друштво, одједном су се упознале са европском цивилизацијом и често водиле и више него слободан начин живота. „Пре је било пријатно живети у Кишињеву”, присећао се А. Ф. Велтман, „али тадашњи дани у односу на садашње су попут радних дана према викендима. Одједном је постало весело, чак и поприлично заморно. Нова познанства су на сваком кораку. Чак су прозори прљавих продавница постали рамови за женске главице; црне очи тих живих портрета увек су гледале у вас, с које год стране да им приђете, јер осмех на портретима није силазио с лица.” Морал кишињевског друштва је сачуван у стиховима „Проклети град Кишињев...” и „Зјапећи због литургије...”, који су објављени у нашој збирци.

Још једна Пушкинова кишињевска шала је бајка „Цар Никита и његових 40 кћери”. Пуна недоречености, „да не би сасвим разљутио побожну, важну глупост веома стриктне цензуре”, бајка је на Пушкинов начин лагана, разиграна и хумористична. Избор сижеа (цар шаље гласнике да траже *нешто*, што недостаје „код царица између ногу”) говори сам за себе.

У Пушкиновом стваралаштву јужног периода еротска тема се неочекивано (рекло би се!) преплиће са религиозним сижеом. Баш том периоду припадају „Христос васкрсе...”, „Десета заповест”, поема „Гаврилијада”. Али то није случајно. Библијски сижеи са еротском сврхом увек су били привлачни сликарима и песницима, на пример „Јосиф и Петерфијева жена”, „Лот и његове ћерке”, „Сузана и старци”, „Евина искушења” и многи други. Наравно, оштроумни Пушкин није заобишао десету Мојсијеву заповест, „не

¹⁰ А. С. Пушкин, *Руслан и Лјудмила*, 68.

пожели жену ближњега свога”. „Како је могуће не волети љубазне?”, пита се песник. Ево га Ускрс и појављује се „Христос васкрсе”, где се већ у првом стиху шаљиво спаја неспојиво („Христос је васкрсао, моја Ребека...”). И на крају „Гаврилијада”, најбољи пример светогрђа (богохуљења) у Пушкиновом стваралаштву. Аутор ових стихова више пута је морао да одговара на питање зачуђених љубитеља поезије: „Зар је *ѿо* Пушкин написао?” Да, ево, написао је. До дана данашњег чини се да Православна црква „није опростила” песнику „Гаврилијаду”, оријентисану на западне обрасце фриволних стихова. Присетимо се Пушкиновог „Бедног витеза” (1829), у ком се јунак („чудан је он човек био”) *заљубљује*, ни мање ни више, него у „Девуцу Марију, мајку Господа Христа”. Ипак, за јунака се залаже сама Богородица:

Како он умре
Лукави дух дође,
Душу витеза покупи
И у своје је крајеве Ђаво однесе:
За молитву и за пост не знаде,
Пут ка мајци Христа
пратио није.
Али Пречиста се, ипак,
За њега заступи
И пусти у царство вечно
Паладина свога.¹¹

Шала Пушкинове музе је узела маха, и песнику је савршено јасно да се игра ватром. Оно што је дозвољено у Француској, неопростиво је у Русији.

У скицама које, по претпоставци истраживача, представљају почетак посланице П. А. Вјаземском или Н. С. Алексејеву приликом слања „Гаврилијаде”, Пушкин тежи да осмисли колики „ниво ризика” иде уз поему:

Ево музе, причљивице,
Коју си толико волео.
Покаја се моја драга,
Очарао је дворски тон;
Свемогући је обасја
Својом небеском благодаћу –
Она због опасне игре

---

¹¹ Превеле Сузана Палић и Јована Ковачевић.

духовни задатак рескира.
Не чуди се, мили мој,
Због њене израелске хаљине –
Опрости јој минуле грехе
И под свети печат
Опасне стихове узми.¹²

Казна због „Гаврилијаде” није мимоишла Пушкина. Заједно са другим нецензурисаним делима, поема се ширила у рукописима и, без обзира на опрезност Пушкинових другова, ускоро је постала позната властима. И тако, лета 1828. године, на иницијативу митрополита Серафима, настао је „случај” В. Ф. Миткова, у којем се говори о томе да се у рукопису поеме „Гаврилијада” глорификују пороци. Пушкин је, чини се, признао цару да је он аутор и више се делом није бавио (по свему судећи, то је био „центлменски договор”). Ипак, та „пошалица” ће Пушкину заувек остати камен на срцу. „Нешто ме тишти, као да прекорева моју савест”, написаће у јесен 1830. године. Због тога Пушкин није волео помињања „Гаврилијаде”. М. В. Жузевович се касније присећао: „Једном је један брбљивац, мислећи, наравно, њему да удовољи, споменуо једну његову библијску поему и почео читати одломак из ње. Пушкин се узрујао, на лицу му се видела таква бол да је овај то схватио и заћутао. После је Пушкин, дотакнувши се тог глупог испада, говорио како би он много тога дао да неки стихови, које је написао у првој лакомисленој младости, никада нису ни постојали.”

Пушкин сазрева. Не само да се примирио него је и постао благоразумнији. Епиграми „испод појаса” ће увек бити ту (баш болно они ударају), али „лакрдije” попут „Гаврилијаде” или „Цара Никите” он себи више неће дозволити. И, наравно, ништа слично „Сенци Баркова”. Његова еротска поезија зрелог периода и даље делом садржи телесност, али већ има црту суздржаности, умерености. Мада, можда не у потпуности. Каква је то „умереност” у непримереном „Како је широко, како је дубоко!” (1825), у циничним рецензијама „Поводом слика за *Евѣнија Оњејина*” (1829), у скоро барковијанској „Сводници” (1827), у поређењима љубавника са коњима („Из Анакреонта”, 1835), у стилизацији „Подражавање арапског” (1835)?

Понашање ожењеног Пушкина, како истичу савременици, доста се разликовало од пређашњег. Генерално, љубавна тема скоро да ишчезава из његове лирике. Песник чак преферира да се не појављује у друштвима нежења, у којима влада слободнији

---

¹² Исто.

морал. „Дошао сам у Диму (француски ресторан – С. Д.), у ком је моја појава изазвала опште весеље”, пише 1834. године жени, која је отишла у Полотњани Завод. „Пушкин-нежења! Почели су ме частити шампањцем и пунчем и питати да ли ћу посетити Софију Астафјевну (власницу бордела – С. Д.)? Све ме је то пореметило, тако да не намеравам више да идем у Диму и ручам данас код куће, пошто сам поручио ботвињу и бифтек” (XV, 128).

М. А. Цавловски је издвајао неколико категорија Пушкинове еротске лирике и све оне су дате у овој збирци. „Као прво, Пушкин је аутор дела фриволног садржаја, у којима је не тако скроман садржај изражен у скромној форми: алегоријама, недореченостима и назнакама. Најбоље обрасце те врсте поезије дали су француски писци XVII и XVIII века, чији је ученик био Пушкин.” Слична дела су дата у нашој збирци кроз стихове „Лепотица која је мирисала дуван”, „Леда”, „Фаун и пастирица”, „Платонизам” и др.

„Другу категорију чине стихови лишени било какве непристојности, али са грубим вулгаризмима.” То су, на пример: „Проклети град Кишињев”, „Поводом слика за *Евѐнија Оњѐина*” и др (неколико их је у нашој збирци).

„У трећу групу је потребно уврстити стихове мање или више нескромног садржаја са непримереним речима.” Ту спадају: „Сенка Баркова”, „Идући кући са свеноћног бдења...”, „Орлов са Истомином у постељи...”, „Мансурову”, „Једном је код кастрата дошао виолиниста...” и др.

„Сви узнемирујући рукописи циркулишу под мојим именом, као што и сви непристојни циркулишу под Барковљевим”, жалио се песник Вјаземском у писму од 10. јула 1826. године.

Сви стихови, као и многи „непристојни”, приписивали су се и приписиваће се првом руском песнику. Обратићемо пажњу на рукопис Ј. П. Полонског: „Лав Сергејевич је исто тако, као и његов брат, порицао да неки порнографски стихови, приписани Пушкину, припадају заиста његовом перу. Сумњам да је неке од њих написао баш Лав Сергејевич.” У дела, приписана Пушкину ми смо уврстили стихове академског издања сабраних дела из поглавља „Dubia”.

И тако, кренућемо на путовање по страницама еротских дела „опијених љубављу и бригом” Песника, који је чак и своју Музу („Беле груди под жутим бисером / Руменела се и тихо дрхтала”, то је о њој!) представљао као своју изабраницу:

Од суздржавања муза мре,
И са њом ретко згрешим...
И само по навици пустој

Вучем се за њом,
Као муж за поноситом женом...
Баш тако, заборавивши данас
На несташлуке младости своје,
Изаовно се осмехујући она посматра
Играрије младих б[- - - -].

Превеле с руског
Сузана Паљић и Јована Ковачевић